

SATUL ROMÂNESC BÂRGĂOAN ÎN PERIOADA HORTHISTĂ 1940-1944 *

PR. DRD. TEODOR-MARIUS CORNEA **

ABSTRACT: This study has two fundamental aims. First of all, I tried to emphasize the profound sensitivity of the Transylvanians to the significance of the Romanian village in the history of the Romanian people, as seen for example by poets and writers such as George Coșbuc, Octavian Goga, Lucian Blaga, and Liviu Rebreanu. Secondly, the study presents the hard period, through which the Romanians from the Northern Transylvania, namely the Bârgău Valley, passed. In this exposition I will highlight elements about country life in the Romanian village of Bârgău between tradition and survival, as well as the atrocities that the peasants and the intellectuals of the Bârgău Valley had to endure during the period of Horthist regime. Also in this regard I will describe the massacre that took place in the town of Prundu Bîrgăului on the night of October 10, 1944. Regarding the Romanian village of Bârgău I will briefly emphasize the personality of the confessional priest Augustin Pop, who, according to the say “man sanctifies the place”, was a blessing for the people from the village of Bârgău Mijlocenii Bârgăului, but also for those from the neighboring villages.

KEYWORDS: Village, Northern Transylvania, Bârgău Valley, horthist occupation, surviving priest

INTRODUCERE

În expunere am să evidențiez noțiuni despre viața la țară în satul românesc bârgăoan între tradiție și supraviețuire, precum și atrocitățile pe care le-au avut de îndurat țărani și intelectualii bârgăoani, în perioadă de stăpânire horthystă. Tot în acest sens am să descriu și masacrul petrecut în localitatea Prundu Bîrgăului din noaptea de 10 octombrie 1944, care a lăsat răni adânci în sufletele țăranilor bârgăoani.

Legat de satul românesc bârgăoan am să vă prezint pe scurt personalitatea preotului mărturisitor Augustin Pop, care specific expresiei „*omul sfințește locul*”, a fost o binecuvântare pentru oamenii din satul bârgăoan Mijlocenii Bârgăului, dar și pentru cei din satele limitrofe.

---

* Studiul de față a fost redactat sub coordonarea Arhim. Prof. Univ. Dr. Teofil Tia, care și-a dat avizul pentru publicare.

** Doctorand la Școala Doctorală de Teologie „Isidor Todoran”, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, email: teodor009@yahoo.com.

SATUL ROMÂNESC DE ODINIOARĂ

În discursul susținut la Academia Română, dedicat satului românesc, poetul și filosoful român *Lucian Blaga* argumenta că satul românesc este „singura prezență vie încă, deși muritoare, nemuritoare, deși așa de terestră, este unanimul nostru înaintaș fără nume”².

Tot el ne-a lăsat tuturor o celebră sintagmă, pe care o folosim adesea, „eu cred că veșnicia s-a născut la sat, aici orice gând e mai încet, /și inima-ți zvâcnește mai rar, /ca și cum nu ți-ar bate în piept, /ci adânc în pământ undeva”³. Astfel, înțelegem faptul că prezența lui Dumnezeu este mai ușor de recunoscut și apreciat de către țărani, care se bazează întotdeauna pe binecuvântarea lui Dumnezeu pentru toate lucrurile care-i înconjoară. Se săvârșesc rugăciuni de binecuvântare a holdelor, a semănatului, a primelor roade ale pământului, împletindu-se astfel rugăciunea cu munca și credința cu hărnicia⁴.

Părintele Profesor Dumitru Stăniloae observă că țăranul român vede prezența harică și ocrotirea milostivă a lui Dumnezeu în toate cele prezente în jurul său: „Vede pe Dumnezeu în taina naturii. Un peisaj frumos al naturii e pentru el un adevărat rai. El spune în Miorița: „Pe un picior de plai, /Pe o gură de rai”. El simte atât de aproape de om pe Dumnezeu, pe Maica Domnului, încât folosește pentru ei diminutive: (de familiaritate - n.n.) „Dumnezeu drăguțu”, „Măicuța Domnului”⁵.

O înaltă expresie a capacității artistice a sufletului țăranului român pătruns profund de jertfa Crucii și bucuria Învierii ne-o arată sculptorul *Constantin Brâncuși*⁶ în Ansamblul comemorativ al eroilor români din Primul Război Mondial, de la Târgu-Jiu.

Satul în care țăranii noștri și-au dus viața pe bună dreptate este numit de domnul Președinte al Academiei Române, Ioan Aurel Pop, „Esența spiritului românesc”⁷, iar Liviu Rebreanu afirma că: „Țăranul nu pleacă nici de voie nici de nevoie. El n-are unde să-și mute sărăcia, pentru că, smuls de pe ogorul lui, ar fi osândit să piară ca un arbore smuls din rădăcini. De aceea, țăranul e pretutindeni păstrătorul efectiv al teritoriului național”⁸.

² Lucian BLAGA, *Elogiul satului românesc*, discurs de recepție la Academia Română, susținut în data de 5 iunie 1937, publicat în volumul „Izvoade - eseuri, conferințe, articole”, Editura Minerva, București, 1972, p. 2.

³ Lucian BLAGA, *Poezii*, Editura pentru literatură, București, 1966, p. 91.

⁴ Lucian BLAGA, *Elogiul satului românesc*, p. 2.

⁵ Dumitru STĂNILOAE, *Reflexii despre spiritualitatea poporului român*, Editura Scrisul Românesc, Craiova 1992, p. 105.

⁶ Daniel CIUBOTEA, *Brâncuși, sculptor creștin ortodox*, Editura Trinitas, Iași, 2008, p. 88.

⁷ Ioan ALEXANDRU, *Iubirea de Patrie*, Editura Eminescu, București 1985, p. 97.

⁸ ARHIEPISCOPIA CLUJULUI, *Veșnicia s-a născut la sat*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2019, p. 19.

SATUL ROMÂNESC BÂRGĂOAN SUB STĂPÂNIRE HORTHISTĂ

Timpul se oprește în loc atunci când treci pe minunata Vale a Bârgăului și observi caracteristicile generale ale salbei satelor bârgăoane, în care predominante sunt frumusețea deosebită a meleagurilor, iscusința și hărnicia localnicilor, precum și grija lor cu totul aparte manifestată pentru păstrarea și conservarea tradițiilor, portului și obiceiurilor specifice. Purtarea de grijă a lui Dumnezeu a rânduit ca locuitorii Văii Bârgăului să viețuiască într-un topos geografic hărăzit cu neasemuite frumuseți și bogății, dar în același timp așezat „în calea tuturor răutăților” cum spunea cronicarul⁹, iar pentru a putea face față tuturor vitregiilor și-au unit forțele, având nădejdea numai în Dumnezeu.

Un rol fundamental al unități de neam și credință în rândurile credincioșilor l-a avut Biserica Ortodoxă Strămoșească, care în vremuri de restriște prin vrednicia ei slujitori a fost aproape de greutățile oamenilor. De aceea, poate nu întâmplător a fost de multe ori ținta unor virulente acțiuni de ponegrire, de destabilizare, intimidare și oprimare a căror victime au fost unii dintre cei mai valoroși și devotați slujitori ai săi. Dovezi indubitabile se regăsesc în întreaga salbă de așezări bârgăoane, unde toți slujitorii bisericii s-au înrolat cu mult curaj și hotărâre chiar cu riscul pierderii libertății și vieții în apărarea și slujirea Credinței și a lui Dumnezeu. Deosebit de elocventă a fost în acest sens a fost atitudinea preoțimii, a intelectualilor și a populației de pe meleagurile bârgăoane, în cea mai neagră perioadă din istoria acestei părți românești de țară în perioada Dictatului de la Viena din 30 august 1940 și 6 martie 1945¹⁰. Acest dictat a fost primit cu durere în suflet lăsând răni adânci în sufletele lor. În cei patru ani de ocupație ce au urmat, autoritățile maghiare le-au aplicat un tratament sălbatic și inuman. Sătenilor din comuna Prundu Bârgăului le-a fost dat să fie martorii uneia dintre cele mai groaznice și oribile atrocități, asemănătoare cu cele petrecute la Ip și Tresnea din Sălaj. Aceste două comune au fost mutilate prin uciderea a zecilor de români prin sălbăticia turanică a hoardelor horthysto-fasciste, cu ocazia intrării lor în partea cedată Transilvaniei.

Cel mai reprezentativ exemplu este cel al părintelui Augustin Pop din Parohia Mijlocenii Bârgăului, care a păstorit aici Biserica vreme de peste patruzeci și șapte de ani, originar din satul Bozna¹¹, comuna Treznea¹², județul Sălaj, nume cu rezonanță

⁹ Cronicarul Miron Costin, cunoscut ca mare reprezentant al culturii românești din secolul XVII. A fost fiul hatmanului Iancu Costin și al Saftei din cunoscuta familie de boieri a Movileștilor din Moldova, s-a născut în 1633. Vezi în: Andrei EȘANU, *Cultură și civilizație medievală românească*, Editura ARC, 1996, Chișinău, p. 57.

¹⁰ Mihail MANOILESCU, *Memorii — iulie-august 1940 — Dictatul de la Viena*, Editura Enciclopedică, București, 1991, p. 212.

¹¹ Localitate situată la 10 km de municipiul Zalău.

¹² Societatea Cultural-Științifică „George Barițiu”, *Istoria României. Transilvania*, vol. II, cap. VII *Transilvania în cel de-al doilea război mondial*, Editura George Barițiu, Cluj-Napoca, 1997, p. 31.

printre românii din Transilvania întrucât ne amintește de cele mai tragice și nefericite evenimente ale celui de al II-lea război mondial.

O știre la fel de îngrozitoare și șocantă avea să-i tulbure viața și preocupările cotidiene. La 10 septembrie 1940, la Huedin a fost ucis în mod bestial unchiul său, părintele protopop Aurel Munteanu¹³. Un astfel de act oripilant, la care s-a adăugat și modul în care s-a tratat cazul de autoritățile vremii, a declanșat ostilitate în rândurile aparținătorilor, în rândul cărora un loc central îl ocupa și părintele Pop Augustin și de aceea în mod indubitabil a fost permanent monitorizat și supravegheat.

Reacția și atitudinea sfinției sale față de acele monstrozități a fost, după cum e și firesc, una de profundă indignare și condamnare vehementă. Poziția sa foarte intransigentă nu a rămas însă fără urmări, ci s-a constituit în factorul ce a declanșat furia și ura înverșunată a autorităților de ocupație. Așa se explică tratamentul aprig și neiertător de care părintele a avut parte în toată perioada ce a urmat, culminând cu tragedia din 10 octombrie 1944 de la Prundu Bârgăului, din care a reușit printr-un adevărat miracol cu ajutorul credinței puternice și a rugăciunii neîntrerupte, să învingă moartea, după ce a fost împușcat mișelește în cap. Când auzi așa ceva te cutremuri, nu poți crede ce poate face omul, coroana creației lui Dumnezeu, dar când citești pe în-delete scrierea olografă a părintelui supraviețuitor Augustin Pop, constăți că și diavolul are încă de învățat multe acte de cruzime de la om.

Printre crimele comise de fasciști în nord-vestul României se numără și bestiala masacrare a șapte tineri și bătrâni, bărbați și femei, în localitatea Prundu-Bîrgăului, din Județul Bistrița-Năsăud. Fugind de trupele române și sovietice, trupele fasciste au arestat de pe Valea Bîrgăului șapte oameni, pe care i-au închis în beciul unui restaurant din Prundu Bârgăului. Aceștia au fost: *Pop Augustin – 43 ani* (preot în Mijlocenii Bîrgăului, care prin minune dumnezeiască a supraviețuit după ce a fost împușcat în cap), *Costea Pavel – 72 ani* (din Prundu Bîrgăului - comerciant), *Vlad Leon – 50 ani* (din Prundu Bârgăului - zidar), *Rațiu Vasile – 45 ani* (din Prundu Bârgăului - croitor), *Tanca Lureția – 24 ani* (din Prundu Bîrgăului - casnică), *Popandron Gheorghe – 62 ani* (din Bistrița Bârgăului - casier), *Rogină Simion – 48 ani* (din Bistrița Bârgăului - muncitor forestier).

În seara zilei de 10 octombrie 1944, toți șapte au fost executați prin împușcare și aruncați într-o groapă săpată pentru acest scop. Prin minune dumnezeiască și ca mărturie peste veacuri, părintele protopop Augustin Pop scapă cu viață, pentru a-l mărturisi pe Dumnezeu până la sfârșitul vieții.

În cele ce urmează am să vă redau tragedia asasinării subsemnatului paroh Augustin Pop din Mijlocenii Bârgăului în ziua de 10 octombrie 1944 în Prundu-Bârgăului –

¹³ Administra parohiile de la Huedin și Valea Drăganului. Vezi martiriul părintelui protopop în cartea lui Ioan N. CIOLAN, *Transilvania, ultima prigoană maghiară...*, Ed. Europa, 2007, București, pp. 23-24.

prin minune dumnezeiască supraviețuitor, mărturisire scrisă chiar de părinetele la data de 14 februarie 1945¹⁴:

„Tratamentul vitreg și nelegiuit al ungarilor după armistițiul între România și Rusia a început a fi tot mai greu din zi în zi. Din cartea neagră a lor au tras concluzia că sunt persoană care sabotează interesele lor prin activitatea mea pastorală în mijlocul credincioșilor. Am fost primul pus la domiciliu forțat acasă, ca apoi să pot fi ridicat cât mai ușor. Am fost ridicat de 3 ori de la domiciliu de jandarmii unguri. În 3 sept. noaptea la ora 12, am fost ridicat pentru a 10??? dată și dus la Prundul Bârgăului de acolo 1 zi și 1 noapte în cazarmele noi din Tiha Bârgăului, apoi dus la Bistrița sub pază militară. În Bistrița ne-au pus sub pază severă numindu-ne „ostatici”. În 10 sept. am fost eliberat. În 6 oct. Am fost ridicat pentru a doua oară și dus la Prundul Bârgăului, de acolo la Bistrița și întemnițat în cazarma Vânătorilor de unde în 7 oct. am eliberat.

La intervenția fostului notar Zambor Kalman, am fost ridicat în 9 oct. pentru a treia oară și dus la Prundul Bârgăului, unde împreună cu alți 5 bărbați țărani și o femeie tânără, am fost puși sub pază militară, căci ne-au judecat la moarte prin împușcare

În seara zilei de 10 oct. 1944, după retragerea armatelor germane și ungare, pe la ora 9 seara, s-a început calvarul. Se prezintă un ofițer, zászols, care ne spune că vom fi dați peste graniță în România. Ne-au scos din casa unde eram păziți și cu escortă militară pornim nu spre graniță, ci spre < Heniu >, pe pârâul numit < Secul >, în sus. După un drum de 100 metri, suntem întorși înapoi, spunându-ne că vom fi duși la Bistrița.

Întâi am fost duși într-o pivniță la o casă particulară, unde eram cantonați pentru a nu auzi ce are să se întâmple. Ni s-a spus că vom fi duși la ascultare (kihalagatás) și să spunem drept ce vom fi întrebați. Am fost eu primul pe care m-au dus la așa-zisa ascultare (kihalagatás).

Am ieșit în curte. Era ora 9 seara, ploaia a încetat și era întuneric. Prin sate ardeau felinarele. Am fost preluat de un ofițer (zászlos) un soldat și un plutonier de jandarmi și m-au pofit să merg cu ei. Credeam că vom intra într-o cameră unde aveau biroul, dar m-au pofit să merg mai departe. Am ieșit în șoseaua națională de acolo printr-o porțiță într-o grădină. În grădină s-a format cortegiul tragediei mele; înaintea mea soldatul cu baioneta, pe urmă, în dreapta mea, ofițerul, iar înapoia mea călăul, plutonierul de jandarmi.

Îndată mi-am dat seama că merg la moarte sigură, m-am tulburat sufletește și m-a cuprins o groază, când deodată m-a înșeninat Dzeu, dându-mi curaj și liniște sufletească și am mers „ca o oaie spre junghiere și ca un miel fără de glas”, aproximativ 120 metri în interiorul grădinei cu privirea tot spre ofițer. Ajungând la locul de asasinare, am fost oprit și imediat, fără veste, am fost împușcat prin cap de plutonierul de jandarmi pe din dos. Senzația împușcării a fost: o tunătură mare, fiind foarte aproape, o fierbințeală și o lovitură în dosul capului. Glonțul a intrat în cap prin dosul urechii drepte și a ieșit pe sub ochiul stâng perforând osul orbitei 1 cm., sub ochiu. Cele cinci simțuri nu s-au alterat ci funcționează normal. După înregistrarea acestor senzații, exclamând un „vai”, am căzut la pământ cu fața în jos, sărindu-mi bagajele aflate în mâini, a început sângele a curge din mine prin rănile glonțului și prin nas și gură.

¹⁴ Document care se găsește în original la Arhiva Parohiei Mijlocenii Bîrgăului, Protopopiatul Ortodox Bistrița, Județul Bistrița-Năsăud, scriere olografă.

Fiind conștient de mine, mi-am dat seama că nu sunt mort și m-am prefăcut eu că sunt mort pentru a-i induce în eroare, ca să creadă într-adevăr că sunt mort. După ce a curs sânge mult din mine, am început a sufla așa furnăit de sânge prin nas și gură tot mai rar, tot mai rar, până de la o vreme am încetat cu respirația în aparență, lăsând ca sângele să curgă prin gură în stomac și respiram așa de rar și neobservat încât de la un timp îi auzeam zicând: e mort (megvan halva). Au aprins lampa electrică de buzunar și văzând un lac de sânge lângă capul meu, au zis: a curs sânge ca dintr-o vită (fojt a ver mit egy marhabol), apoi m-au scuturat doar mă voi trezi, mi-au căutat pulsul la mâna stângă, după care m-au declarat mort. Unul m-a învărtit cu fața în sus să mă ducă într-o groapă din apropiere, care servea de apărare pasivă. În acest timp, am simțit că se învârte lumea cu mine și am căzut în nesimțire, în inconștiență. Atât țin minte că a zis unul încet: prinde-l de picioare să-l ducem. Mai mult nu știu ce s-a întâmplat cu mine până am ajuns în groapă.

Groapa fiind săpată pe o coastă, așa că partea de la vale nu a avut perete, intrând în groapă cu mine m-au trântit din mâini jos pe pământ; în acest moment, m-am deșteptat am devenit iar conștiu și dându-mi seama de situația mea, am început din nou a respira ca înainte, pentru a nu fi descoperit.

Fiind ei în bună credință că sunt mort, au început a mă jefui, mi-au luat ceasul de la mâna stângă, că l-u văzut când mi-au căutat pulsul, inelul de logodnă, banii din portmoneu și 2 geamantane cu haine și alimente.

După acestea, zice jandarmul: îi mai trag un glonț atunci am încremenit, dar îndată ofițerul îi zice: nu e nevoie; până la urmă, au plecat după al doilea osândit să-l aducă la împușcare.

Având timp foarte scurt, îndată m-am hotărât să fug. Îmi controlez trupul dacă e întreg, căci nu știam ce s-a petrecut cu mine în timpul cât eram în nesimțire. Găsindu-mă întreg, îmi ridic puțin capul și privesc peste trupul meu în jos dacă sunt duși călăii. Fiind întunerice un trunchi de măr mă induce în eroare și vedeam în el pe soldatul cu arm pe umăr. Un fior trece prin mine că nu pot scăpa. O putere dumnezeiască m-a înșeninat din nou, mă ridic în picioare îmi pun pălăria pe cap, îmi șterg cu mâna sângele înche-gat pe față și ochi și plec spre soldat să fiu împușcat a doua oară. Ajungând în apropierea soldatului, văd realitatea, un trunchi de măr cu o creangă în vârful lui; probabil a fost uscat. Starea mea sufletească îndată mi s-a schimbat; îmi ziceam sunt scăpat.

Trec pe coastă în sus, ajungând la un gard, cu greu mare m-am tăvălit peste el, căzând grămadă dincolo jos. M-am ridicat și am fugit ca să nu-mi dea de urmă. După o fugă de 100-120 metri prin grădină, tinoasă, m-am oprit, n-am mai putut merge de slab. Mă așez pe răzor să mă odihnesc, când deodată auz împușcătură. Osânditul al doilea e acuma în locul meu. M-am speriat. Mă ridic și merg înainte cu pași slabi și sângele îmi tot curge vale pe haine. M-am temut că în urma vărsării sângelui, nu voi mai putea rezista, voi muri prin aceste grădini străine, neștiind nimeni de mine. M-am rugat: <Doamne, întărește-mi pașii și mă du la un Samaritanian, că dacă mai am zile, să-mi dea mână de ajutor în durerile mele, iar de sunt spre sfârșite cu viața, să nu mor aici, neștiind nimeni de mine>. Plec pe lângă gard pe o coastă în jos și ajungând în vale, cad într-un canal mic cu apă pe care nu l-am observat, fiind foarte întunerice. Vreau să trec prin el dincolo, iar dau de un gard de sârmă ghimpată. Nefiind înalt, m-am tăvălit peste el sfârtecându-mi-se rău hainele de pe mine. Trecut gardul, dau de o cărare care mă duce la o casă. În casă găsesc o văduvă bătrână cu nora sa.

Femeile îndată m-au spălat de sânge și cu pânză m-au legat la cap ca să oprim curgea sângelui. Găsindu-mă în nesiguranță, m-am dus în șură, unde după un timp scurt mi se face rău, foarte rău, îmi vine să vărs, m-am silit ca să vărs și am vărsat mult sânge închegat, apoi m-am liniștit. Șezând vreo oră ghemuit în șură, aud pușcăturile cu care au fost omorâți celelalte persoane.

Din șură m-am mutat în ieslea vitelor în grajd și acolo am rămas prima noapte.

După ce au fost împușcați toți și astupați în acea groapă, au pornit goană după mine 6 soldați pe o rază destul de mare. Mi s-a spus că numai 2 case de mai veneau în jos, ajungeau la mine. Dumnezeu le-a închis drumul și i-a zăpăcit, prin întunericul nopții, ca să nu mă găsească, ferindu-mă de alte chinuri mai grozave și mai barbare.

În ziua următoare au venit rușii, așa că am scăpat de a mai fi căutat. După-masă, însoțit de un creștin, am făcut drum de 3 km pe picioarele mele până acasă.

Fiind frontul pe la noi, nu am avut posibilitatea să ajung la medic și medicamente și nici spital. Singurul Dumnezeu m-a vindecat până la stadiul în care mă găsesc azi și tot El mă va vindeca de tot.

Abia în a 5-a săptămână, pot da față cu un medic, care mi-a spus că numai clinica din Sibiu îmi poate da mână de ajutor; cu toate acestea, n-am descurajat.

Cinci săptămâni am dus mai greu, căci n-am putut mânca nimica decât lapte cu miere, căci nu-mi puteam căsca gura și maxilarul mă durea rău de tot. După 4 luni de la împușcare, îmi fac următorul diagnostic, după a mea părere: rana pe unde a intrat glonțul s-a vindecat la 4 săptămâni, iar pe unde a ieșit glonțul la 8 săptămâni. Nu este vindecată rana prin cap făcută de glonț. Curge mereu puroi prin nas. Toată partea dreaptă a maxilarelor îmi sunt amortite aproape, nu le simțesc cu dinți cu tot, nu pot pe partea dreaptă, deși dantura nu mi s-a alterat, pe cum nici celelalte simțuri din cap. Gura nu mi-o pot căsca normal. Dureri și azi mai am prin cap, am impresia în urma acestor dureri pare că mi-ar fi adaos capului partea dreaptă, pare că ar fi străină partea dreaptă a capului. Îmi prevăd o invaliditate în cap destul de serioasă, care invaliditate măcar exterior nu se vede. Cred că Dumnezeu cu timpul și cu tratamentul clinic o va ameliora această invaliditate.

Facultățile sufletești-psiice prin această tragedie Dzeu mi le-a ferit de orice alterație și funcționează normal, cu excepția memoriei, care mi s-a slăbit și nervii îmi sunt zdruncinați.

Închei cu rugăciunea: < Doamne, cela ce prin puterea minunilor Tale dumnezeiești, din 7 persoane osândite la moarte singur pe mine m-ai scăpat cu viață, trimite-mi darul vindecărilor Tale asupra ranelor mele și mă vindecă, spre a-Ți cânta și preamări minunile Tale, în toată viața mea >“.

Martirii de la Prundu Bîrgăului au trebuit să moară pentru că:

„prin lupta lor necurmată, (...), prin atitudinea lor de demnitate și prin influența pe care o aveau asupra oamenilor au constituit pentru călăi așa-numitele vîrfuri ale rezistenței din partea asta de țară, care, într-o zi sau într-o noapte, trebuia să plătească, cu însăși viața lor neliniștea provocată stăpînilor. Tineri, maturi și bătrîni, cei șapte reprezentau nu numai întreaga arie a vîrstelor, dar și contopirea aceluiași ideal al tuturor transilvănenilor, de toate naționalitățile, dornici, deopotrivă, de dreptate socială și națională”¹⁵.

¹⁵ Ion Th. ILEA, *Sub cerul Heniului*, Editura Militară, 1973, București, pp. 14-32.

Pentru comiterea faptelor lor, călăii trebuie să fi avut oarecare motive, deoarece nici o acțiune omenească nu se poate înțelege fără un motiv, fără o cauză.

„Trebuințele, împreună cu impulsurile pe care le generează, constituie motivele sau mobilurile conduitei. Motivele constituie forța propulsivă a organismului, iar inteligența arată calea cea mai bună prin care motivele pot fi satisfăcute. Motivele stimulează, iar inteligența luminează. Transpunând în alți termeni o imagine a lui Kant, putem spune că motivele fără inteligență sunt oarbe, iar inteligența fără motive este goală”¹⁶.

Fiindcă omul nu acționează niciodată fără vreun motiv, ne punem câteva întrebări sugestive: De ce au fost asasinați? În numele cărei rațiuni s-au săvârșit aceste cutremurătoare acte de cruzime? Nu cumva aceste fapte și altele asemănătoare lor sunt rezultatul îndrumărilor tineretului maghiar de către conducerea horthisto-fascistă, în ceea ce privește cultivarea sentimentului de ură împotriva românilor, fiind cunoscut faptul că cele opt victime erau români?

CONCLUZII

Un rol fundamental al păstrării unității de neam și credință l-a avut Biserica Ortodoxă Română, care a știut să fie aproape de nevoile oamenilor prin vredniciei ei slujitori ai altelor.

Raportul demografic, în favoarea populației române, a fost principalul mijloc prin care regimul horthyst a încercat să extermine și să elimine populația românească din nord-vestul României, teritoriu intrat sub ocupația Ungariei horthyste. Guvernanții horthyști au fost cei care au pregătit acțiunile criminale, teroriste și au fost înfăptuite prin intermediul întregului mecanism de opresiune deja amintit, prin mii de crime, devastări, maltratări și expulzări, pentru a distruge câți mai mulți români a-i teroriza și înfricoșa pe cei rămași. Deși s-a dorit o suprimare a tot ce e românesc, așa cum e descris în *Mărturisirea Leventului*¹⁷, românii au făcut față tuturor vicisitudinilor vremurilor, având nădejdea în bunul Dumnezeu. O personalitate care a marcat pozitiv satul românesc bârgăoan, prin învățăturile și viața sa, este persoana preotului protopop Augustin Pop, care prin minune dumnezeiască și ca mărturie peste veacuri, scapă cu viață, după ce fusese împușcat mișelește în cap, pentru a-l mărturisi pe Dumnezeu până la sfârșitul vieții.

¹⁶ Alexandru ROȘCA, *Motivele acțiunilor umane*, Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj la Sibiu, 1943, pp. 1-5.

¹⁷ Romulus SEIȘEANU, *Transilvania românească cu hărți și diagrame*, Tipografia ziarului Universul, București, 1941, pp. 70-74.